

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Розглядаються питання адаптації, економічної стійкості функціонування та формування економічної безпеки суб'єктів господарювання. Аналізуються суть, причини виникнення та поширення корпоративних конфліктів, їх організації, характеризується концепція корпоративної безпеки підприємств, її рівні. Пропонується механізм запобігання корпоративним конфліктам та їх негативним наслідкам.

Ключові слова: економічна безпека, механізм, корпоративні конфлікти, суб'єкти господарювання.

Рассматриваются вопросы адаптации, экономической стойкости функционирования и формирования экономической безопасности хозяйствующих субъектов. Анализируются суть, причины возникновения и распространения корпоративных конфликтов, их организации, характеризуется концепция корпоративной безопасности предприятий, ее уровни. Предлагается механизм предупреждения корпоративных конфликтов и их негативных последствий.

Ключевые слова: экономическая безопасность, механизм, корпоративные конфликты, хозяйствующие субъекты.

The questions of adaptation, economic firmness of functioning and forming of economic security of subjects of menage are examined in the article. Essence, reasons of origin and distribution of corporate conflicts, their organization, is analysed, conception of corporate safety of enterprises, her levels, is characterized. The mechanism of prevention of corporate conflicts is offered and them to the negative consequences.

Key words: economic security, mechanism, corporate conflicts, subjects of ménage.

Постановка проблеми. Умови сьогодення, в яких працюють підприємства, зумовлюють необхідність поглибленого дослідження питань адаптації та економічної стійкості їх функціонування, рівня формування економічної безпеки враховуючи загрози, що впливають на здатність забезпечувати стійку політику підприємства. Очевидно, щоб протидіяти таким загрозам необхідні знання про їх сутність, причини виникнення, поширення і можливі наслідки. Певного аналізу серед таких загроз потребує діяльність підприємства в умовах існування корпоративних конфліктів.

Стан дослідження. Вагомий внесок у дослідження корпоративних конфліктів як складової економічної безпеки підприємства зробили провідні вітчизняні вчені В. Крутов, Ю. Володіна, Ю. Косенчук, В. Цікало, О. Воловик, проте, ще багато питань в даній галузі науки залишаються не дослідженими і не вивченими.

Мета дослідження є аналіз та визначення впливу корпоративних конфліктів на рівень економічної безпеки підприємства.

Виклад основних положень. Економічна безпека підприємства – це стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найефективніше їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам) [2].

В інших дослідженнях фінансово-економічну безпеку розглядають як стан використання потенціалу ресурсів підприємства та структури його фінансових відносин у межах фінансової системи України, які забезпечують ефективні рішення щодо зниження ризиків його функціонування та виходу з кризи. З іншого боку, економічна безпека підприємства – це стан захищеності інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз (джерел небезпеки), сформований шляхом реалізації компетенцій правового, економічного, організаційного, інженерно-технічного і соціально-психологічного характеру. Очевидно, що для формування системи фінансово-економічної безпеки необхідним є використання спеціальних компетенцій безпеки [3].

Подані трактування економічної безпеки дають можливість виділити її основні завдання:

- необхідність протидії та локалізації негативних чинників і загроз як внутрішнього, так і зовнішнього середовища підприємства;
- постійну підтримку стійкого ефективного функціонування в умовах нестабільності та невизначеності;
- гостру необхідність оптимального розподілу та використання доступних ресурсів;
- розширення існуючих можливостей на ринку, об'єктивну оцінку сильних і слабких сторін підприємства, цільове використання конкурентних переваг;
- орієнтацію базових функцій системи економічної безпеки підприємства згідно з обраною стратегією розвитку, місією та базовими основоположними цілями;

– динамічне нарощування високого потенціалу розвитку для реалізації в майбутніх періодах.

Необхідність постійного дотримання економічної безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням ефективного її керівництва, а спеціалісти (менеджери) повинні бути спроможними уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища, забезпечити стабільність функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності.

До основних функціональних цілей економічної безпеки належать:

– забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства;

– забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу того чи іншого суб'єкта господарювання;

– досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством;

– досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу;

– мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо – господарської діяльності на стан навколишнього середовища;

– якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;

– забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;

– ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів.

Одним з факторів впливу на економічну безпеку суб'єктів господарювання виступають корпоративні конфлікти, які останнім часом виявились значною та невід'ємною частиною економічного життя, «супутниками» різноманітних протиріч інтересів у системах підприємств. Корпоративний конфлікт, що виникає між учасниками корпоративних відносин, безпосередньо пов'язаний з корпоративними інтересами і є таким, що спричиняє негативні наслідки для його учасників або створює реальну загрозу їх функціонування.

Слід зазначити, що корпоративний конфлікт у багатьох випадках являє собою загрозу настання негативних наслідків і для самого

підприємства, у системі якого він виникає, незалежно від його безпосередньої участі у конфлікті. Створення механізмів запобігання негативним наслідкам корпоративних конфліктів або їх мінімізації виявляється можливим, у т. ч. через дослідження динаміки конфліктів та факторів ризику, обумовлених їх перебігом.

За своєю природою корпоративні конфлікти є конфліктами економічними, тому що їх кінцева мета – це присвоєння учасниками конфлікту матеріальних благ, створених або пов'язаних з підприємством.

Складовими корпоративного конфлікту в системі підприємства є [4]:

- його суб'єкти (учасники корпоративних відносин) – носії загально корпоративних або індивідуально корпоративних інтересів;
- об'єкти – те благо, на досягнення якого спрямовані інтереси суб'єктів конфлікту;
- причини конфлікту (ті обставини, що викликали появу конфліктної ситуації).

Важливе значення для аналізу форм застосування господарсько-правових засобів у корпоративних відносинах має визначення стадій розвитку корпоративних конфліктів та факторів ризику забезпечення корпоративних інтересів при виникненні в системі підприємства корпоративних конфліктів.

Корпоративний конфлікт проходить наступні стадії [3]:

1. Об'єктивування конфлікту. На цій стадії шляхом відповідної конфліктної поведінки (дій або бездіяльності) учасники конфлікту демонструють свою позицію у конфлікті (висування вимог, у т. ч. ультиматумів, заперечень тощо);

2. Пошук корпоративного компромісу, який може відбуватися сторонами як самостійно (шляхом укладання відповідної угоди, проведення відповідного узгодженого рішення через загальні збори учасників тощо), так і за допомогою третіх осіб – арбітрів, коли такий порядок встановлений внутрішніми документами підприємства та відповідає інтересам сторін. Ця стадія може бути останньою через припинення конфлікту, яке, в свою чергу, може відбутися в результаті відновлення порушеного права (законного інтересу) однієї із сторін або через усунення причин конфлікту, а може бути стадією «заморожування» конфлікту, коли сторони тимчасово припиняють конфліктну поведінку внаслідок виявлення об'єктивних обставин, які перешкоджають вирішенню конфлікту (наприклад, до винесення загальними зборами рі-

шення щодо питання, від якого залежить перебіг конфліктної ситуації, включаючи її розв'язання);

3. Розв'язання корпоративного конфлікту органами підприємства або державними органами спеціальної (несудової) юрисдикції, що передбачає його розгляд як компетентними органами підприємства (вищим, виконавчим або контрольним), так і державними органами в межах їх повноважень (наприклад, Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку у випадку виявлення порушень, пов'язаних з емісією та обігом акцій);

4. Корпоративний спір, що є остаточною стадією у розв'язанні конфлікту.

У вітчизняній практиці існує ряд конфліктогенних умов виникнення та розвитку корпоративних конфліктів, насамперед недосконале корпоративне законодавство України, яке часто не вирішує складних питань функціонування підприємства, породжуючи дисбаланс у його управлінні. Поряд із цим у багатьох підприємствах статuti затверджуються виходячи не з інтересів підприємства в цілому, а з вузько корпоративних цілей. Як наслідок вони часто-густо не лише не доповнюють корпоративне законодавство, а навпаки – заплутують чи унеможливають ефективні управлінські процеси.

Корпоративні конфлікти мають певне негативне значення для сучасної України, яка перебуває в умовах становлення корпоративного законодавства. По-перше, корпоративні конфлікти, які перетворюються на правові спори, часто-густо свідчать про недосконалість законодавства (у т. ч. прогалину або колізію правових норм: загальних та спеціальних, нормативних та локальних), підказуючи тим самим напрями відповідної роботи законодавцю (з матеріалів преси про резонансні корпоративні конфлікти, узагальнення практики судів), а також відповідним органам підприємства (у випадку можливості врегулювання конфліктної ситуації на такому рівні). По-друге, корпоративний конфлікт – це наука його потенційним учасникам, бо кожен окремий корпоративний конфлікт, з точки зору його правового виразу, має «базу», яка не залежить від складу учасників, місця виникнення конфлікту тощо. Але, незважаючи на зазначену позитивну роль, у багатьох випадках корпоративний конфлікт є деструктивним для основної ланки економіки – підприємства, у системі якого він виникає.

Корпоративний конфлікт, який виникає в системі підприємства, може перешкоджати забезпеченню його організаційно-майнової сталості, навіть у тому випадку, коли підприємство не є безпосереднім уча-

сником конфлікту. Ця обставина повинна бути врахована при вдосконаленні корпоративного законодавства шляхом ретельного моніторингу конфліктних ситуацій, які можуть виникати у межах «законодавчих рамок». Особливу небезпеку являють ситуації переростання корпоративного конфлікту в спір, що вирішується судом, у зв'язку з можливістю застосування певних заходів забезпечення позовних вимог. З огляду на це, є доцільним вдосконалення законодавства щодо форм та меж вказаного забезпечення з метою запобігання зловживанню процесуальними правами сторонами у справі, а також недопущення порушення інтересів підприємства та інших осіб, які не беруть участі у корпоративному спорі. Запропонована концепція безпеки функціонування підприємства в умовах корпоративних конфліктів запропонована В. Крутовим [1] та іншими стала платформою, на якій здійснюється захист інтересів власників, керівництва, працівників і клієнтів підприємств, матеріальних цінностей, інформаційних ресурсів від внутрішніх і зовнішніх загроз і ризиків.

Концепція визначає принципи організаційно-правового забезпечення нейтралізації всього комплексу загроз, що призводять до дестабілізації у діяльності підприємств.

Концепція корпоративної безпеки є науково обґрунтованою системою поглядів на визначення основних напрямів, умов і порядку практичного рішення завдань захисту суб'єктів підприємницької діяльності від протиправних дій і несумісної конкуренції. Вона розроблена з урахуванням необхідності якнайшвидшої адаптації українських підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, до європейських стандартів безпеки ISO у зв'язку з розвитком процесу інтеграції у світову економіку і завершенням процесу входження України до СОТ. У концепції передбачено:

- моніторинг, прогнозування, своєчасне виявлення й усунення загроз безпеці підприємств, причин і умов, що сприяють нанесенню фінансового й матеріального збитку, порушення їх функціонування й розвитку;
- обґрунтування й формування комплексної організації безпеки суб'єктів господарювання;
- створення механізму та умов оперативного реагування на загрози безпеці й прояву негативних тенденцій у функціонуванні;
- ефективне усунення загроз персоналу й посягань на ресурси підприємства при застосуванні правових, організаційних та інженерно-технічних засобів досягнення необхідного рівня безпеки;

- формування ефективних механізмів взаємодії державних структур з суб'єктами господарювання в питаннях безпеки;
- вивчення та впровадження позитивного досвіду в сфері корпоративної безпеки, набутого в країнах ближнього й далекого зарубіжжя;
- створення єдиної інформаційної бази даних про стан загроз, та небезпек для членів корпоративної системи безпеки;
- вивчення нових, перспективних напрямів діяльності та вдосконалення роботи зі створення сприятливих умов для безпечної підприємницької діяльності;
- участь у розробці законів, що сприяють розвитку підприємницької діяльності в Україні і забезпечують стійке функціонування підприємств;
- проведення незалежних експертиз та аудиту, пов'язаних із вивченням питань безпеки підприємств.

На сьогодні система корпоративної безпеки функціонує на чотирьох рівнях. Цим досягається можливість не тільки всебічного захисту діяльності будь-якого підприємства, але й створення умов для сталого і повноцінного його розвитку:

- перший рівень (тактичний) – коли безпека забезпечується самим підприємством, його службою безпеки на підставі наданих методичних рекомендацій і консультацій;
- другий рівень (тактично-регіональний) – коли безпека забезпечується за допомогою регіонального представництва із залученням регіональних суб'єктів безпеки;
- третій рівень (тактично-центральный) – коли безпека забезпечується за допомогою сил центрального апарату, департаменту з корпоративної безпеки;
- четвертий рівень (стратегічний) – коли безпека забезпечується за допомогою рішень Ради Українського Союзу Промисловців і Підприємців з питань безпеки із залученням керівних органів державної влади.

Визначення мети, цілей та завдань, передбачених зазначеною концепцією, та їх реалізація створили необхідні та достатні умови для розвитку потужної та ефективної системи економічної безпеки в умовах корпоративних конфліктів.

Для реалізації цієї Концепції та з метою системного і ефективного забезпечення вирішення питань корпоративних конфліктів підприємств на всіх рівнях від заходів, здійснюваних на підприємствах,

до вирішення проблем загальнодержавного значення, що перебувають у компетенції Верховної Ради України, Секретаріату Президента України та Кабінету Міністрів України, пропонуються механізми забезпечення корпоративної безпеки створення сприятливого, безпечного клімату економічної діяльності суб'єктів господарювання в Україні, який включає:

- а) механізм правового забезпечення безпеки підприємств;
- б) механізм забезпечення розробки та реалізації державної політики у сфері безпеки підприємств України;
- в) механізм забезпечення безпеки підприємств з питань координації роботи з центральними органами виконавчої влади;
- г) механізм забезпечення безпеки підприємництва шляхом нейтралізації впливів злочинності, корупції, промислового шпигунства.

Висновки. Наукове значення розроблених попереджувальних господарсько-правових заходів полягає у покращенні стану корпоративного законодавства внаслідок збагачення його превентивними нормами, що створюють механізми захисту організаційно-майнових інтересів підприємства. Адже інтересом підприємства в корпоративних відносинах є його організаційно-майнова сталість, яку становлять: організаційна (або функціональна) спроможність – здатність функціонування підприємства як саморегулюючої системи шляхом здійснення корпоративного управління та контролю в порядку, передбаченому законодавством та локальними актами: майнова сталість, яка означає збереження підприємством майнового стану, достатнього для провадження звичайної господарської діяльності. Завдяки такій структурі інтересу підприємства в корпоративних відносинах правове регулювання господарської діяльності виконує функції не лише охорони та захисту, але й розвитку корпоративних відносин.

1. Крутов В.В. Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємства / В.В. Крутов. – К.: Фенікс, 2008. – 406 с.
2. Франчук В.І. Основи економічної безпеки: навч. посібник / В.І. Франчук // Львівський державний університет внутрішніх права. – Львів, 2008. – 203 с.
3. Мойсеєнко І.П. Особливості формування фінансово-економічної безпеки підприємства / І.П. Мойсеєнко // Науковий вісник ЛьвДУВС. Серія економічна: зб. наук. праць. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – Вип. 1. – С. 140–147.
4. Косенчук Ю. Корпоративні конфлікти / Ю. Косенчук // Юридичний журнал. – 2008. – № 10. – С. 47–55.
5. Цікало В. Правова природа корпоративного правовідношення / В. Цікало // Вісник господарського судочинства. – 2006. – № 4. – С. 165–176.